

Velikonočna.

Zbledeva tihe lune blede svit,
Za zvezdo zvezda svojo luč ugaša,
Na vzhodu zore kras je že razlit,
Zbor ptic krilatih v drevju se oglašā.
V daljavi konjska podkev se glasi,
Korak po cesti osamljen odmeva,
Slovesno zvon jutranjo pesem peva . . .
A meni ni še stisnil sen oči.

Prestal sem noč! preživel jo bede . . .
Kakó? — molčim . . . ni bila noč jedina!
Kamnita mehka zdi se mi blazina,
Ležišče ostre se črepinje zdé.

Kolikokrat je čula mirna noč
Iz prs kipečih mi prevrele vzdihé
Zatrlih želj brezupnih, tožbe tihe,
In zrla solz potok na lici vroč! —
Naj bo! naj bo! — življenje večno ni;
In kot temina v jutro nočna zgine,
Takisto tudi meni bol premine,
Ko čas moj, moja ura prihiti . . .

A kaj je to? — pod oknom se mi zdi
Slovesno v zgodnji jutranji tišini
Tresoče in milobno po dolini
Nabožna pesen vznôšno se glasi. —

Kakó mogočno raste in krepkó!
Akordov sladkih, sladke harmonije
V nebeške vežejo se melodije
Preganjajoč srca temo strašná . . .

. . . «Vstal je Krist iz groba!» . . . čut vesel
Vsem v pesni rádostni iz srca sili.
O glas iz davnih dnij, glas rajskomili,
Kot v dobi mladih let si me prevzel!

Preteklo vse, končano davno že! —
Dasi še solnce, kakor nekdam sije,
In cvetje bujno, kakor takrat klije,
Pa kot tedaj, več moje ni srcé.
Mrjë mi duša in drhti teló,
Ko moj pogled nazaj v preteklost meri,
Spomin iz nje zagleda marsikteri, —
Spomin vesel in trpek spet takó.

Vstajenja glas razlega se povsod;
Odpirajo temotni se grobóvi, —
Glej, pred očmi se vzdigajo duhovi,
In kot prišli, odhajajo od tod.

Duhovi? — Da, duhovi! . . . kot mèglé
Propuščajo se v vzduh, v višine jasne . . .
Poznam vas vse podobe vzorno-krasne,
Poznate mene tudi dobro vé!

Za vami hrepeni srcé! kakó, kakó,
Po vas se steza šibka moja roka;
Za vami duša moja vedno joka,
O vzori mladih let, krasni takó!!

Nesreče so valovi in vihar,
Prevar in zmote množica nešteta
Uničila srcá božanstva sveta,
Življenju vas prinesla na altar,
Usahnili, umrli ste takó,
Kot cvet umrè, ko slana ga popari,
Poginili, kot čolnič, kadar vdari
Vanj strela z ognjem svojim in močjo!

Vstajenja dan! . . . Oko rosi solzâ,
 Ko zre za sabo mračne le grobove,
 In zre v mračnejše še prihodnje dnove,
 In divji se obup lasti srcâ.

Alastor.

Boganovi.

(Piše Dragan.)

(Dalje.)

V.

Baronica Leiherjeva je bila vzgojena v vseh napakah in predsodkih svojega stanu; plemstvo je smatrala izvorom in začetkom vsega dobrega in vzvišenega; verovala je v plemenito kri, sanjala o visokem poklici plemstva, ter bila slepa za vse njegove napake, kakor tudi za spremembe in zahteve časove. Kakor tolikim njenih vrstnikov je bilo tudi njej meščanstvo sicer malo boljši nego najnižji ljud, vendar vredno, da se prezira.

Videla je sicer, kako so propadale mnoge plemiške rodbine, obžalovala v krogu somišljenikov to nesrečo, toda vzrokov širečemu se propadanju ni umela. Da bi bila temu kriva zanikernost, duševna onemoglost in nezmožnost ali lenoba in pohlep po brezdelnem, mirnem uživanji, tega bi ne bila priznala nikdar. Za plemstvo so pravice in svoboda, a za množico dolžnosti; čemu bodo pač nerazsodnemu ljudstvu svoboščine, katerih niti ne ume?! — To je bilo merodajno mnenje njenih znancev, ki so, kadar se je o takih in sličnih stvareh razpravljalo, hvalili nekdanje čase, ko je še plemstvo gospodarilo in ukazovalo.

Baronica, vzgojena od mladih nog v takih nazorih in živeča neprestano v domišljavih krogih plemeniških, je bila pač nesposobna ustvariti si iz lastne moči pravo sodbo; nazori in mnenje drugih bili so tudi njej merodajni. To se je kazalo tudi uže na zunanje. Posli, služabniki in uradniki, ki so služili na njenih posestvih, poznali so dobro svojo gospo. Nepristopna in visoka, se ni brigala za njihove težnje in potrebe; prijazno besedo čul je redkokdo od nje. Ljubezni od njih ni zahtevala, pač pa brezuvetno poslušnost.

Ljudje so se je bali, in ker so bili dobro plačani, izpolnjevali točno vse svoje dolžnosti, a udanosti do nje bil bi pri njih pač zaman iskal.

Kako silno je moralo torej užaliti baronico, ko je čula, da se jej je lastni sin izneveril in da hoče starodavno čistokrvno rodbino oma-deževati, iskajoč si soproge v tako nizkih, od nje tako zaničevanih krogih! Skušala ga je pregovoriti, preprosiiti, a zaman je bilo vse; pre-dobro je tudi poznala svojega jedinca in njegovo trmoglavost, kakor je sedaj imenovala njegovo prejšnjo slučajnost, da bi bila pričakovala kakega uspeha. Da pa mora preprečiti zvezo z Ano, to jej je bilo jasno, in v ta namen bilo jej je dobro vsako sredstvo.

Umela je podli nasvet svoje družabnice; skrbelo jo je le, da bi ne bil Egon bolj stanoviten in značajan, nego je mislila sama. Saj čula je uže često, da je postal iz lahkomiseljnega veterinjaka mož, da se je razvila iz nizke strasti vztrajna, istinita ljubezen! Na vsak način je bilo treba ravnati hitro, odločno in oprezno.

Egon ni dosti občeval s svojo materjo; pri zajuterku in obedu sta se shajala sicer, toda v navzočnosti slug in gostov, katerih je bilo vedno dosti, nista mogla govoriti o kakih važnejših zadevah. Jednolič-nost, stroga etiketa in mrzlota pri teh vsakdanjih rodbinskih shodih vplivala pa je tudi na mladega barona. Uže kot otrok je videl redko-krat sam svojo mater; večino svojih deških ur je moral prežiti v družbi odgojiteljev; mati se mu je kazala vedno v vsej svojej namišljenjej ve-likosti, tako pa vzbujala v njem bolj nekak strah, nego ljubezen. Otroku je bilo zabranjeno, neprisiljeno izražati ljubezen, to pa je s časom vpli-valo na njegovo mišljenje in srcé. Egon je bil poslušen sin, dobro vzgojen v finem obnašanji, spoštoval je svojo mater ter jo cenil, a onega sladkega čuta, ki veže mater i deco do groba, — ljubezni — se je zavedal le malo. Vajen je bil ukazovati podložnikom, — učil se spoštovanja, a ne ljubezni, naravno torej, da se je še mlad ravnal uže po lastnej volji brez ozira na želje drugih; zadostiti svojemu hrepenenju bilo mu je geslo.

Tako je bilo sedaj. Zaljubil se je v Ano, sklenil poročiti se ž njo in povedal je baronici kakor samo ob sebi umevno zadevo. Prvič v življenji se mu je uprla mati, in to mu je bilo neprijetno. Ni sicer me-nil nikakor odstopiti od svojega sklepa in zato se je pripravil na hud boj. Pričakoval je velikega upora, solz in prošenj, toda motil se je. — Baronica ni niti z besedo omenila več zadnjih dogodkov; prijazna je bila s sinom in ljubeznjivo govorila ž njim, kakor bi se ne bilo nič dogo-dilo. Sam sebi pa ni veroval, ko ga je mati čez nekaj dnij zopet po-klicala, ter mu razložila, da se je premislila in udala sinovej želji.

«Stara sem uže,» dejala je; jedina moja želja je, videti tebe srečnega; zato se nočem dalje upirati tvoje volji. Naznani to svojej nevesti in privedi mi jo, da jo spoznam.»

Egon je bil popolnoma srečen.

«Le to še želim,» pristavila je baronica, «da odložiš poroko za nekaj časa. Mlada sta oba, in da se Ana uže sedaj nekoliko privadi prihodnjemu svojemu stanu, pisala sem svojej prijateljici baronici Gödenovi, da jo sprejme za nekaj časa v svojo rodbino. Na vsak način bomo pa poprej praznovali vajino zaroko. Baronica ima dve hčeri Anine starosti, v njenej hiši shaja se najboljše plemstvo, in tvoja nevesta se bo lahko in hitro privadila novim razmeram.»

Egon je videl v tem predlogu le materino skrb ter je bil hvaležen za to. Z veseljem je torej sprejel njeno ponudbo, tembolj, ker je bilo mesto G. postojanka njegovega polka in se mu je nudila prilika videti in občevati z Ano. Poljubil je baronici roko ter odšel k Boganovim.

Bil je uže mrak, ko je prišel tjà. Marija se je mudila v kuhinji; pozdravila ga je hladno, kakor navadno. Toda Egon je bil danes preveselo razburjen, da bi se bil izpodtikal nad tem. Očeta in Pavla ni bilo doma, Ana je bila sama v sobi. Nocoj ni pričakovala več Egonovega prihoda, zato mu je stopila malo začujena nasproti. Hotela ga je vprašati po vzroku, toda Egon jej ni dal časa za to. Burno jo je pritisnil k sebi, poljubljaljoč jej ustne in oči. Počasi se mu je izvila iz rok.

«Kaj ti je, Egon?»

«Kaj mi je? Ljubim te Ana, ljubim kakor še nisem nikdar in ne bom nikogar.»

Ujel jo je za roko, posadil z nežno silo poleg sebe ter jej z naglimi besedami pripovedoval o svojej materi, njenem uporu in slednjem priznanji, o naklepih in srečnej bodočnosti. Govoril je prepričevalno, besede so mu šle iz srca. Ana pa je poslušala v sladkej omamljenosti besede ljubljenega moža, — srcé se jej je širilo sreče in veselja, pozabila je v tem trenutku vse, kar je čula zadnje dni in kar jej je težilo srcé; živela je le trenutku, ljubila in verovala. Toda naenkrat se je polasti otožnost, dvomi jej napolnijo dušo ter jej ogrené trenotek čiste sreče.

«Kaj te teži, dragica?» vprašal je Egon, gladeč jej krasne lase.

Naslonila je glavico na njegove prsi in s tihim otožnim glasom jela pripovedati, kako ga obrekujejo ljudje, kako mu očitajo nestalnost, češ da je uže prevaril toliko in toliko mladenk.

Egon je poslušal molčé te vzklike nedolžnega, a uže trpečega srca; iz besedij Aninih mu je odsevala vsa njena brezmejna čista ljubezen in nehote se je vprašal, je-li vreden nagnjenja te mladenke.

In ko ga je slednjič vprašala: «Egon, kaj je resničnega na tem, povej mi vse, bolje da izvem od tebe, nego od drugih,» — pretresle so ga te priproste besede v dno duše.

Rad bi bil rekel, da ni res, kar se govori, a ni mogel. Čutil je, da bi ga ponižala laž, da bi mu vzela ljubezen Anino.

Ni jej torej sicer povedal čiste resnice, a tudi prikrival ni vsega.

«Mladenič sem bil,» dejal je «brez razsodnosti, brez trdne volje. Živel sem, kakor živi večina mladih ljudi, lahkomišno, brezskrbno. Ljubil sem, kakor ljubi mladina, a prave, globoke ljubezni nisem čutil nikoli. Varal sem, druge, pa tudi samega sebe. Sreče mi moje življenje ni prineslo in uže zgodaj sem bil sit vsega. Ako sem onesrečil druge, nisem tega storil iz hudobnosti, ravnal sem lahkomišno, toda kaznoval sem se s tem najhujše sam. Prazno mi je bilo srce, zgodaj so se mi pogubili vzori, preziral sem vse in smatral vživanje jedinim smotrom življenja.

Potem pa sem zagledal tebe, Ana. Zdelo se mi je, kakor bi oživel na novo, tedaj še-le sem občutil, kaj je srcé, — kaj ljubezen. Ljubil sem te od prvega trenutka resnično in pošteno. Brez tebe za-me ni življenja. Ako sem grešil prej, odpusti to vihrovemu mladenču, a zaupaj in veruj besedam izkušenega moža, kateremu si vse. Za tebe nisem in ne bom neznačajen, ti jedina me moreš obvarovati obupa, ker le ti si moja sreča in prihodnjost.»

Pretresle so Ano te besede, saj je bila še tako mlada in neizkušena. Koliko je ona poznala življenske razmere, da bi bila mogla prav soditi! Čula je izpoved svojega ljubimca, bolelo jo je, ker je bilo vendar nekaj resnice na tem, kar so govorili ljudje, a ko jej je pripovedoval, da tudi sam ni užil niti hipa istinite sreče, zasmilil se jej je. Uverjena je bila, da je njegovo govorjenje resnično, verovala v njegov značaj in trdno njegovo ljubezen.

In ko jo je Egon končno vprašal:

«Ali mi sedaj povsem zaupaš?» — poljubila ga je strastno mesto odgovora:

Kmalu na to sta vstopila oče in Pavel. Egon se je obrnil takoj k očetu, rekoč, da mu mora povedati važne stvari.

Molčé poslušal je stari Boganov Egona, le ko mu je povedal materino željo, da bi šla Ana za dalje časa k tujej rodbini, odmajal je z glavo.

«Veseli me,» dejal je, da se je gospa baronica tako hitro sprijaznila z vašim sklepom, kajti prejšnje razmerje je bilo za-me in Ano neznosno. Da bi šla pa Ana k tujim ljudem, v to ne privolim nikdar. Dekle je in ostane do poroke pod mojim varstvom. Ako jej nedostaje družbene uglajenosti, nauči se je lahko pozneje, sicer pa menim, da moja hči ne bo delala vaše hiši nikake sramote. To je moj trden sklep; sporočite to z vsem spoštovanjem baronici, v ostalem pa se klanjam njenej volji».

Egon ni bil popolnoma zadovoljen s tem odgovorom, uveril se je pa, da bi bilo zastoj vsako ugovarjanje, zato se je udal. Po kratkem slovesu je odšel s Pavlom, ki ga je nekoliko spremil.

«Si-li sedaj zadovoljna?» vprašal je Boganov Ano, ki pa je vsa zardela povabila svojo glavico. Oče ni vprašal nadalje; videl jo je srečno, a vendar ni mogel popolnoma verovati v srečo svojega ljubljenca.

* * *

«Srce mi je danes prepolno,» dejal je Egon oklenivši se Pavlove roke, «vesel sem in srečen, da bi objel celi svet. Pojdi, dragi prijatelj, razvedriva se nocoj nekoliko; dosegel sem tolikanj zaželjeni smoter in rad bi praznoval ta dan v prijateljskem krogu.»

Pavel mu ni ugovarjal; zavila sta v klub, v katerem so se shajali mlajši častniki in elegantna mestna mladina.

Bilo je uže zbranih mnogo gospodov, ko sta vstopila, in vesel hrup ju je pozdravil.

Na prvi hip si izpoznal, da vlada tu brezskrbna veselost in lahko-miselnost, razkošje in uživanje. — Egon je bil v tem krogu uže star znanec, seznanil je uže tudi Pavla ž njim. Temu se je sicer v pričetku, ker je bil vaje resnega dela in truda, dozdevalo marsikaj čudno; neomejena lahkoživnost, neprisiljeno vedenje in govorjenje mladih kavalirjev bilo mu je nekaj skoro do cela novega. A bil je mlad in skoro se je privadil tej družbi. Hitro je izpoznal, da so razmere in nazori o življenju v tem krogu silno različni od njegovih in zato so se mu zdeli zanimivi. Slednjič se je gibal celo rad mej temi lahkoživci, da si jih ni posnemal; mikalo ga je izpoznavati ljudi, katerim je življenje uživanje trenutka. — Ko sta vstopila, pripovedoval je golobrad poročnik najnovejšo mestno dogodbo: Znana mestna igralka je ušla pred tremi dnevi s svojim ljubimcem grofom Murtenom. V Benetke sta še prišla, tam pa ga je ona zapustila in odšla z nekim črnolasim kontejem.

«Ali uže veste» hitel je drugi, «da je našel pl. Klöhr nevesto?»

Občno začudenje, «kje? kdaj? kaka je? koliko ima?» vpraševali so vsi vprek.

«Stara naša znanka je, sentimentalna, sloka baronesa Kempten!»

«Bog se usmili Klöhrja! Je-li zblaznel?»

«Manihejci so ga držali uže pretrdo za vrat, drugače se jim ni mogel izviti. Njeno bogastvo je Klöhrju sedaj glavna stvar,» dostavil je pripovedovalec in govorica se je zasukala na zadnji lov.

Egon in Pavel se nista udeleževala teh pogovorov; sedela sta pri stranskej mizi zatopljena v svoje pogovore.

Družba se je razdelila polagoma v več skupin, nekteri so pili, drugi tudi uže igrali. Središče jedne večjih skupin sta postala naša dva prijatelja. Egon je bil posebno dobre volje. — Pri polnih čašah razvzljali so se jeziki, glasno petje in veseli smeh je odmeval po dvorani. Vino razgreje živce ter sili k govorici — k istini. Hitro je vedela vsa družba, da bo v kratkem Egonova zaroka.

«Živela nevesta! — Živela gospica Ana! — Živel Egon!» — klicali so mu od vseh strani vihteči polne čaše. —

Marsikdo je imel uže težko glavo, govorica mu je zastajala v grlu, a kljubu temu ni še nihče mislil na odhod.

Tu ustane rudečelasi baron Daller, star Egonov tovariš. Težko se zravnja po koncu; videlo se je, da je močno vinjen.

«Ha, ha, kaj čujem, Egon, zopet imaš nevesto? Živela!»

Treznejši so sicer skušali govornika premotiti sluteč, da zine kako neumestno besedo, toda Daller jih ni razumel. Menil je, da je govor o Egonovej nevesti le šala, ter je nadaljeval:

«Ti nas hočeš zapustiti, premotila te je ženska! Pa kaj so nam ženske? Poznali ste Montinejevo — kaka krasota — in vender jo je zapustil.» Govoril je hripavo in jezik se mu je zapletal.

«Sedaj pa imaš zopet nevesto — ti srečni človek! Čez nekaj mesecev pa boš zopet mej nami, kaj ne Egon, in sicer brez neveste?! Živel ženin! Živele njegove neveste!»

Nagnil je čašo, da bi jo izpraznil, toda v istem hipu mu je odletela iz rok. Tresoč se jeze in ne zmožen premagati se, udaril je Pavel barona, ki je omahujoč se uže prej, vsled tega padel na tla. «Nesramnež!» kričal je Pavel, bled nalik zidu.

V prvem trenutku so bili vsi kakor otrpli; takega izida ni pričakoval nihče.

Mej tem se je Daller uže pobral in peneč se jeze silil k steni, kjer je viselo njegovo orožje.

V pravem času še so se zavedli ostali svoje dolžnosti. Pol z lepa, pol sè silo so odvedli Dallerja v sosedno sobo, dočim so drugi mirili Pavla.

«Bodi vender pameten in ne vznemirjaj se; moja dolžnost je, da maščujem to razžalenje»; prigovarjal mu je Egon, ki ni zgubil niti za trenotek hladnokrvnosti.

«Daller je vinjen, ne ve kaj govori; kdo bi pa tudi vpošteval njegovo besedičenje!» — prigovarjali so mu drugi, — in počasi se je Pavel udal in pomiril.

Vesele družine pa je bilo hipoma konec; drug za drugim so zapuščali dvorano. — Tudi Egon je silil Pavla k odhodu, ki je nemo sedel na svojem stolu. Brez ugovora se je ta opravil in odšel z njim.

Molče sta stopala proti domu. Na razhodu, ko mu je Egon podal roko v slovo, dejal je Pavel mrzko: «Ne verujem v to, kar je Daller danes blebetal, a ko bi namerjal res kaj takega, kakor je rekel, potem . . .!» — Ni končal stavka, a oči so se mu tako divje zasvetile, da ni bilo dvoma, kaj meni.

«Ti dvomiš?!» vprašal je Egon užaljeno. «Pusti take misli!» — pristavil je na to pomirljivo, krepko mu stisnil desnico ter odšel.

(Dalje prih.)

Čez polje . . .

Čez polje jesenski
Veter mi pihljá,
V srcu pa mi tožna
Pesenca igra.

Burja bode strla
Mnogoteri cvet,
A prišlá pomlad bo,
Cvet duhtel bo spet.

Upe, nade moje
Strl je ljut vihar,
Ah, za me pomladi
Več ne bo nikdar...

Ahasverus.

Nekaj o lepem.

(Piše --ni--.)

(Dalje.)

Ker pa popolno predstavlanje vedno kaže nasprotje, pomagati si moremo le z nepopolnim; vmešajo se zasebne predstave, čustva in težnje. Prvotna neharmoniška vsebina je v zvezi z zanimanjem posameznikovim v narodnostnih, zgodovinskih in drugih ozirih, posebno veliko moč imajo pa navada in razna čustva. Na jako vpijočo skupino barv u. pr. se privadimo bodisi, da jo imamo vedno in vedno pred očmi ali pa radi tega, ker nas spominja na priljubljene nam ideje.

Če so prvotni členi nesoglasni, zakrije se grdost s subjektivno vsebino. V tem slučaju imamo povod, da stavimo neresnično vsebino. Če bi bila pa oba člena v popolnem predstavljanji soglasna, ne bilo bi nam treba odpravljati nikakega nasprotstva, torej bi odpadlo vse, kar bi nas nagibalo k neresničnosti. Če se torej pri obliki pravilnosti umetna vsebina pojavlja kot taka in če se vedno in vedno ponavlja zahteva, da se povrnemo k prvotnej vsebini (oblika izjednačenja), če na ta način pride v subjekt gibanje, katero se prenese na objekt, ne mogli bi pripisovati takega gibanja soglasnej iz dveh členov sestojedej vsebini, ker bi drugi slučaj s prvim (če mej členoma vlada razglasje) ne bil jednakopraven. Če imamo pri disharmoniškem razmerji povod, da vsebino nadomestimo, bilo bi popolnoma nerazumno, iz kakega vzroka pri soglasnem razmerji člene spremenimo. Ako naj bi namreč bil drugi slučaj sličan prvemu, moralo bi nam biti v podlogo v obeh popolno predstavljanje. Sicer je povsem naravno, da se navadimo na to, kar ne bi smelo biti, da se ž njim sprijaznimo, ker so s tem združeni prijetni spomini, ker to pospešuje naše težnje in želje in se laska našim čutom; kako nenaravno bi pa bilo, ko bi se privadili da občutimo soglasje kot razglasje ali ko bi mogli zaiti tako daleč, da iz katerega-koli vzroka lepoto smatramo za grdost. To bi nam pričalo o zlobi in trdovratnosti, katere iz psihologiških razlogov ne moremo vzeti za podlogo katere si bodi estetiške oblike. Da se razglasje ne občuti več kot grdost, to je odpustljiva slabost, če se pa napravi iz soglasja razglasje, pa je uže kazniv čin. Če sta dva soglasna člena kot taka nastopila v zavesti, ne dasta nam nikakega povoda, da ju premenimo, dočim dva disharmoniška člena subjekt močno k temu nagibata.

Z obliko pravilnosti, oziroma izjednačenja, če štejemo povrat k prvotnej vsebini mej estiške oblike, končajo se vse one oblike, katere so možne na podlagi dveh členov.

Harmoniško razmerje dveh členov ugaja, toda njegova lepota ostane vedno ista, vse je mirno in kakor mrtvo. Lepoto pa moramo oživiti. Neposredno znamenje življenja je razpor in upor. Harmoniška člena sta jedina, mej njima samima nikdar ne nastane prepir. Obrniti se morata proti tretjemu členu, kateri se noče ž njima skladati. Sedaj se vzdigneta iz mirnega in identiškega bivanja in dobita videz življenja. Razpor pa ne ugaja in čut za lepoto zahteva, da se odstrani in poleže. Ker se pa razpor mej tremi členi samimi ne da poravnati, pridružiti se mora četrti, s čegar pomočjo se napravi mir. Členi se zopet zjedinijo in združijo v višje soglasje, katero je oživljeno, ker je možno še le, če se premaga upor. Razpor se lahko s pristopom novih členov ponavlja, pa se mora vedno poleči, da konec ugaja. Razmerja so tukaj jako

mnogovrstna prav po zakonih matematike glede kombinacij. Višje soglasje obsega v sebi druga, katera so mu podrejena (začeli smo z lepimi razmerji, da ja oživimo), ali, če nam velja kot pravilo to, kar imata dva harmoniška člena skupnega, posamezna pravila združijo se v višje pravilo. Ker se mora konečno javiti vsestransko soglasje, če naj rezultat zadostuje zahtevam estetike, radi tega se nam kaže ta rezultat kot organiška celota. Nasprotstvo prepreči, da bi bila lepa skupina sam agregat lepih razmerij, kajti če bi jo hoteli razkrojiti, bili bi vedno v nevarnosti, da uničimo lepoto. S tem še ni rečeno, da se celota precej uniči, ako se odvzame najmanjši del, ali da zadene uže najmanjše motenje v zvezi posameznih členov lepoto v njenem bistvu, nego razmerje je približno isto, kakor pri vseh organiških telesih. Vsaka ranitev ni smrtonosna, ampak to se ravna po kakovosti in važnosti organov. Čim nežnejši je organizem, tem globočje seže vsako motenje, čim trdnejša je zveza posameznih delov, tem večja je nevarnost, da se celota razdere. Estetiško celoto vlada jeden princip, splošnemu pravilu se pokore vsa nižja in k splošnemu soglasju pripomorejo vsi deli. Dobili smo novo dopadljivo obliko in ker ta oblika nastane iz združenja večjih oblik, imenujemo jo sestav, in to je sestav jedrnatosti, ker je jedrnatost vodila misel. Jeden duh deluje v vseh delih, kateri imajo vsi jeden smoter, namreč celoto. Ta namen pa ne sme biti poljuben, ampak le soglasje v višjej meri. Prikladnost za namen še ne zadostuje, ker se mora namen kot soglasje dalje določiti. Radi tega je napačna definicija lepote, katero nam je podal Kant; lepota naj bo prikladnost za namen, kateri pa ni znan. Isto tako je nedostatno mnenje onih, kateri iščejo lepote v jednoti mnogovrstnih delov ali mnogovrstnosti v jednoti. Toda o tem pozneje.

Pokazalo se je, da je razglasje važen faktor pri lepoti. Razume se pa samo po sebi, da se sme vedno rabiti le kot sredstvo, nikdar se pa razglasje ne sme povzdigniti v namen. Razglasje, upor in razpor so kvas, ki vzdigne vsako testo. V naravi se dobrotno pojavlja moč viharja in razpora v elementih, tekmovanje izpodbada ljudi k vedno večjej delavnosti in požrtvovalnosti, in celi narodi stoje v največjem duševnem in telesnem cvetu, kedar imajo največ trpeti, če se imajo boriti z najhujšimi zaprekami. Istotako je organiško življenje veden boj, trajna asimilacija najrazličnejših snovij, torej boj in končna zmaga. Iz istega vzroka je zlo potreben dodatek dobremu, ker bi bil svet brez zla pust, kakor meni Hegel.

(Dalje prih.)

Zaman.

Zopet slušam ptičev petje,
 A zakaj molči srcé?
 Trgam v logu pestro cvetje,
 Na-nj pa kapljejo solzé...

Pomlad se je povrnila,
 Svet ves zopet je krasàn
 Rada bi se veselila: —
 Srca želje so zaman.

Z o r a.

Črtice o blaznosti.

(Napisal Fran Goestl.)

IV.

Število blaznikov vedno bolj narašča. Statistike dokazujejo nam to neovržno. Tudi ugovor nam tega utajiti ne more, da se tudi človeštvo vedno bolj razmnožuje, ter da se popreje niso blazniki tako dobro izpoznavali in zdravili, da je torej njihovo pravo število bilo neznano ter da so pri mnogo neugodnejših razmerah imeli višjo smrtnost, čeprav je tudi ta ugovor nekaj upravičen. Vzroki pogostih blaznostij so mnogoteri. Mnogokrat se je povdarjalo, da je temu kriva napredujoča civilizacija. Priznati moramo toliko, da z rastočo civilizacijo zelo raste tudi boj za obstanek, ki zahteva največje napore duševnih in telesnih močij, da se ž njo zelo množi prebivalstvo v velikih mestih ter s tem v zdravstvenem in moralnem oziru mnogo škoduje, in konečno, da se v hrani in užitku marsikaj greši; najpogubnejše v tem oziru je gotovo vedno bolj razprostirajoče se nezumno pijančevanje. — Nasprotno pa moramo tudi povdarjati, da se upram s civilizacijo širi tudi blagostanje, da se podajajo boljši pogoji življenju in da napreduje zdravilstvo.

Ako torej tudi nekoliko, vender nikakor vse krivde ne smemo zvrčati na civilizacijo.

Glede na spol je skoro jednako število moških in ženskih bolnikov. Pri moškem spolu prevladuje dušni in telesni napor, a tudi pogostejši izgredi in zlasti pijančevanje; pri ženski je pa razvoju blaznosti ugodna telesna konstitucija in njeni nasledki.

Mej blazniki močno prevladujejo samci. Dasi mnoge skrbi in bridkosti v zakonskem življenju, časih celo obupne razmere pospešujejo povode blaznosti, vender nam uprav družinsko življenje nudi toliko zado-

vолjstva in prijetnosti, da uže to razlaga omenjeni faktum. Pripomniti moramo tudi, da zabrani uže blaznost sama, ako se zgodaj pojavi, zakon in tako množi število samcev.

Blaznost se pojavlja redko v mladostnej dobi, to je, do časa popolnega telesnega razvoja. Saj pa tudi tedaj nedostaje večjih duševnih in telesnih naporov, saj nedostaje skoro vse bridkosti življenja. — Ako se pa pojavi uže tako zgodaj, povod je največkrat podedovanje bolezni; nadalje prikazuje se tedaj kot bejavost vsled nezadostnega razvoja možganov; ali pa je v zvezi z vidovico ali z božjastjo.

Čas pubertate, to je, popolnega telesnega razvoja, podaje pa veliko število blaznikov. Po Hagenu oboli jih radi podedovanja tudi največ od 16.—20. leta. Razven tega oboli jih mnogo v zvezi s histerijo in z epilepsijo v tej dobi. Glavni vzrok pa je, da se tedaj prične samostalno življenje, da se okušajo njegove bridkosti, skrbi in prevare. Pojavlja se ljubezen in vodi marsikedar do raznih izgredov. — Vsi ti vzroki razjasnjujejo nam tudi relativno največje število blaznikov za časa moške dobe. V poznejšej dobi (40.—50. leto) povzroča pri ženskah klimakterij večje število pojavov blaznosti. — Na to se manjša v razmerji z leti število blaznikov, saj starost sama duševno in telesno bolj počiva nego deluje. Le nekatere bolezni povzročajo zblaznelost tudi v starosti. — Po poklicu je natančni pregled sicer utežkočen; v obče pa je število blaznikov izmej ubožnejših stanov mnogo večje, kar lahko umevamo, ako pomislimo, koliko več skrbi, dela, truda in bede morajo ti pretrpeti, ter v koliko slabših zdravstvenih razmerah živé; tudi pijančevanje je tu najbolj razširjeno. — Nadalje je število blaznikov iz učenjakov, umetnikov, pisateljev in gledaliških igralcev zelo veliko, ker vsi ti imajo mnogo duševnega truda in napora. — Tudi vojaki, zlasti častniki, ki dolgo vrsto let trpe velike napore, ter imajo poleg tega dosti skrbi, žaljenja in jeze v službi in časih tudi neredno živé izven službe, pogosto obolé. Razmeroma veliko blaznikov je mej jetniki. Ne samo življenje v ječi, temveč tudi življenje zločinčev, pred zaporom nam lahko raztolmači zblaznelost.

Vsi do sedaj navedeni momenti so obči pogoji, ki pospešujejo razvoj blaznosti. Pri posameznih osebah sodelujejo razven teh še marsikateri drugi vzroki. Odgoja sama lahko kvarno vpliva v dveh ozirih. Ali je prestroga, da v otročjem srcu zatara vsako iskrico ljubezni, ter povzroči nezaupnost, černost in razdraženost in mnogokrat obudi le hudobnost in strasti, — ali je pa premehka in prezanesljiva, ko otroka ne navadi resnosti in težave življenja, ki mu ne pridobi potrebnega zatajevanja in mu dopušča vse nespodobnosti in svojeglavnosti ter mu tako nezmerno ogreni in utežkoči poznejše življenje. — Razven tega se

greši pri odgoji zlasti tudi v tem, da se uže v zornej mladosti zahteva preveč duševnega dela in napora in privošči otrokom premalo razvedrila in počitka, tako, da niti telesno, niti duševno ne morejo vspevati in pogosto obolé in oslabé.

Zelo velike važnosti pa so razne bolezni in pred vsem podedovanje.

(Dalje prih.)

Pomoč.

Kaj gledaš tožno, nepremično
V potoček ta hladan,
Deklè prelepo, rožnolično,
Kaj gledaš v val teman?

Tu prstan drag sem izgubila
Hudo mi za-nj je žal,
Nazaj bi rada ga dobila
Nazaj ne da ga val.

Kaj gledam, vprašaš, v potok hladni,
Kaj tožna v vale zrem?
Če veš pomoči duši jadni,
Resnico ti povem.

Če hočeš deva, moja bodi,
Jaz prstan drug ti dam,
A oni naj ostane v vodi —
Pomoč le to ti znam.

I. K.

Katoličanstvo in pravoslavje

v bivšem poljskem kraljestvu.

(Piše —oč—)

I.

Mnogo se piše v današnjih dneh o preganjanji katolicizma sè strani pravoslavnega carja. Nečemo preiskovati, koliko je resnice na teh poročilih — vsaj zajeta niso vedno iz najbolj zanesljivih virov —, tudi nikdo, ki trezno misli, ne more tega odobravati, ker v verskih zadevah ne sme biti nikakega pritiska. — Sedanji pritisk Rusov na Poljake je gotovo posledica tako politiškega kakor verskega mišljenja, in menimo, da bolj politiškega. Da pa je tudi versko mišljenje nekako pravično, nekako povračilo — tantum-quantum —, zato bomo navedli nekoliko razlogov. Pojasnili bomo tudi nekoliko sredstva, s katerimi se očrnjuje pravoslavje.

Poljsko kraljestvo je imelo pod svojo vlastjo tudi več milijonov pravoslavnih kristijanov. Da je te preganjala poljska vlada na vse možne načine, potrjujejo celo poljski zgodovinarji, kakor Moraczewski, Lelewel in drugi. O kakej jednakopravnosti mej veroizpovedanjem katoliškim in pravoslavnim ni bilo niti govora ne v teoriji, tem manj pa v praksi. Jagelonec Vladislav II. (1386—1434) je obečal sicer svojim litovskim rojakom, da bo ščitil vsa njihova prava; a kmalu se je izneveril svojej obljudi. Zakonitim potem je zaprečil zakone (brak) mej katoliki in pravoslavnimi, katere zadnje je siloma spravljal v rimsko-katoliško cerkev celó s telesnimi kaznimi¹. Kazimir je prepovedal zidati nova pravoslavne cerkve in popravljati stare². Jagelonec Aleksander je preganjal pravoslavne še bolj nego njegovi predniki. Celó na svojo ženo, hčer Ivana Vasiljeviča III., velikega kneza Moskovskega, je tako pritiskal v verskem oziru, da se je moral potegniti za njo njeni očē³.

Na državnem zboru v Horodbi (1413) se je ukrenilo, da se mora v bodoče oddajati kronino imetje izključno katolikom. Od tega časa dalje so bile vse službe samo v katoliških rokah, zaslužni pravoslavni možje prezirali so se korenito. Radi tega je prestopalo v rimsko-katoliško cerkev vse plemstvo, lakomno časti in denarja. A ljudstvo se je držalo trdno pravoslavja. Še-le, ko se je izcimila «unija», stopilo je tudi ljudstvo v zvezo z Rimom, priznavši vrhovno oblast papeževu: proglasila se je Brestska unija (1595). A ta ni bila delo čistih rok; kjer se ni pokoril narod radovoljno, dovoljevala si je vlada vsa možna nasilja, prilastivši si mej drugimi celó pravoslavne cerkve, katere je oddajala v najem židom⁴.

Povsem jasno se je pokazalo preganjanje pravoslavnih v drugej polovici XVII. stoletja in nadalje. Pod Janom Kazimirom (1648—1668) je ukazal državni zbor leta 1667., da morajo izvrševati vojno dolžnost vsi pravoslavni duhovniki, dočim so bili katoliški oproščeni⁵. Isti je ukazal leta 1664. zadnjega pravoslavnega škofa Josipa Neljuboviča-Tukaljskega brez krivde in povoda brez vsake sodbe ujeti in zapreti⁶. Naslednika Jana Kazimira, Michal Wiszniewiecki in Jan Sobieski, sta ponovila njegovo prisego, da hočeta oddajati vse službe in starostva izključno katolikom⁷.

¹ Kraszewski zv. II. str. 496 in 514 —: «Ad quod etiam poenis corporalibus compellendi».

² Wilno, Kraszewski I. 162, 175.

³ Dzieje st. nar. Litew. Narbuta VIII. Akta zachod. Rossiji I. 293 sl.

⁴ Odpowiedź na broszure: «O przesładowaniu kościoła kat. . . .» str. 19.

⁵ Volumina legum t. IV. pag. 474, § 58.

⁶ Moraczewski, Hist. Polska I. 193.

⁷ Ibid. IX. 113.

Višjemu svečeništvu je vzela vlada vse imetje in dohodke ter je spravila tako v siromaštvo. Izpraznjena škofovska mesta so zasedali «unijatski» škofi. Izvolitev pravoslavnega škofa je potrdil kralj le redkokdaj. Zakon z leta 1674. določuje, da pravoslaven duhovnik ne sme bivati v svojej župniji, ako tega ne dovoljuje lastnik-plemič, starosta, oziroma oskrbnik kraljevega imetja. S tem zakonom so bili postavljeni pravoslavni svečeniki v popolno zavisnost od plemičev, kateri so oddajali župnije le za dobre plače. Tako so dospevali do svečeniške časti povsem nesposobni ljudje, kateri so morali delati plemenitašem pravo tlako.

Z zakonom z leta 1676¹ se je prepovedala stavropigijalnim samostanom pokorščina in neposredna zavisnost od carigradskih patrijarhov, utaknivši jih pod vrhovnost unijatov. Da bi popolnem ločili poljske pravoslavne kristijane od drugih, prepoveduje zakon istega leta² s kaznijo smrti in konfiskacijo imetja (sub poena colli et confiscationis bonorum), da ne smejo zapustiti Poljske in da pravoslavni tujci ne smejo prihajati v njo, bodi vzrok kakoršen-koli. Po zakonu z leta 1699. so odvzeli pravoslavnim žup. volilno pravico, prepovedali so celo bivati³ v Kamenci-Podoljskem, vsled česar so pravoslavne cerkve zaprli, svečenike pa prognali iz mesta.

(Dalje prih.)

Vestnik

Akad. društvo «Slovenija» na Dunaji izda povodom petindvajsetletnice svojega obstanka društveno «Spomenico» s temeljitim in poučnim uvodom slovenskega velikošolstva. Delo bo obsegalo 10 tiskanih pol ter se bo pričelo razpošiljati najpoznejše do pričetka majnika.

Klub slovenskih tehnikov na Dunaji je imel svojo IX. sejo 9. sušca t. l. T. predsednik je poročal, da bo dobival klub bolgarski list «Увободно слово» z ozirom na bolgarske klubove člane. Slavno «Muzejsko društvo za Kranjsko» je tudi začelo pošiljati klubu svoja «Izvestja».

T. ing. Zajec je predaval slovensko razpravo: «Tehnike in vseučilišča, ter njihova enakopravnost». Spis bode kritikoval t. ing. Hafner. Mesto odstopivšega podpredsednika je bil voljen podpredsednikom t. mech. Goliáš.

Zabavnemu delu se je predsedoval g. drd. jur. Švigelj, pod čegar izbornim vodstvom smo čuli tudi nekaj jako odločnih in jasnih govorov o potrebi vseslovanskega programa, o solidarnosti Jugoslovanov in o emancipaciji slovanske kulture in politike od — nemške, madjarske in laške.

¹ Vol. leg. V. 180 § 39.

² Ibidem.

³ Vol. leg. VI. 35 §§ 19, 21.

Dne 11. aprila je imel klub I. sejo v letnem tečaju 1894. Tajnik ing. Zajec je poročal o klubovem delovanju v III. tečaju. Iz poročila je povzeti, da šteje klub koncem tečaja 21 rednih in izrednih in 5 podpornih članov. Letos so se vpisali v klub razven bratov Hrvatov, kateri so bili uže lani v njem, tudi bratje Bolgari. Ves tečaj so člani pridno gojili petje in borenje in v zadnjem času se je oživotaril tudi tamburaški zbor. Predavanj je bilo v preteklem tečaju dvoje, in sicer jedno v slovenskem, drugo v hrvatskem jeziku; obe sta obdelovali znanstveno vsebino.

Klubova knjižnica je narasla v III. tečaju na 52 knjig in listin, katere so darovali večinoma člani. Najbolj je pa pripomogla knjižnici k temu napredu slavna «Matica Slovenska», katera je poslala klubu na njegovo prošnjo 12 lepih knjig.

V preteklem tečaju se je rodil klubu tudi pevski arhiv, kateri šteje sedaj 19 različnih zborov.

Klub dobiva 18 različnih časnikov, kateri so gledé vsebine in jezika tako raznovrstni, da zadostujejo vsem klubovim zahtevam, in v zadnji seji se je sklenilo, da se naroči «Deutsches Volksblatt» po znižanej ceni.

Iz blagajniškega poročila povzamemo, da je imel klub v preteklem tečaju 208·3 kron dohodkov in 202·5 kron stroškov.

Mesto odstopivšega tajnika, kateremu je dal zbor absolutorij, prevzame tajniški in knjižničarski poselčasno odbor.

Ker je tudi pevovodja t. Verbič odstopil, bil je voljen novim pevovodjem t. Biluš.

Drd. Švigelj je kritikoval spis t. ing. Zajca «Tehnike in vseučilišča ter njih jednakopravnost», t. Radošević pa je potem predaval hrvatski: «Pomanjkanje kulture na slavenskem jugu, uzroci tega pomanjkanja, in kako da temu zlu doskočimo.» V kritiko je vzel spis t. Senjanović.

Zabavni del seje je vodil izborno t. Švigelj. Pri tej priliki je udarjal klubov tamburaški zbor pod vodstvom t. Biluša več komadov v občo zadovoljnost in zabavo navzočnikov.

Obeh sej so se udeležili tudi nekateri člani «Slovenije». — c.

Na dunajskem vseučilišči bero o slavistiki v letnem tečaju ti-le profesorji: Jagić: «Izbrana poglavja iz gramatike jugoslovanskih jezikov (slovensko, srbsko-hrvatsko, bolgarsko)»; «zgodovina ruskega slovstva v 18. in 19. veku.» — Jireček: «Države in narodi na Balkanu v 13. do 15. veka.» — Štrekelj: «Tvorba verbalnih debel v slovanskih jezikih.» — Pastrnek: «Bolgarska gramatika.» — Vondrák: «Osnove češkega jezika.»

Na dunajskem vseučilišči je bilo v preteklem zimskem tečaju 191 bogoslovcev, 2225 pravnikov, 3461 medicincev in 748 modroslovcev, torej skupaj 6625. — Iz Kranjskega je bil: 1 bogoslovec, 60 pravnikov, 22 medicincev in 19 modroslovcev. Iz Primorskega: 1 bog., 55 prav., 49 medic., 12 modros. Iz Bosne je bilo 21 dijakov.

Hrvatskemu akad. društvu «Zvonimir» na Dunaji je poslal povodom letošnje društvene slavnosti dne 15. svečana njeg. vz. vladika J. J. Strossmajer lepo pismo, v katerem vzpodbuja hrvatske velikošolce k pogumnemu delovanju, da dosežejo «podpuno cielovitost» svojega naroda. Zajedna je podaril v društvene namene 50 gld. — Da je moglo akad. društvo «Zvonimir» prirediti tako krasno slavnost (troški so znašali skoraj 1000 gld.), v to je pomoglo v prvi vrsti požrtovalno hrvatsko razumništvo

v domovini, kažoč zajedna, da mu je na tem, da ostane zveza mej njim in dijaštvom kar najtrdnejša — in tako je prav!

Hrvatsko akad. društvo «Zvonimir» je imelo dne 2. marca izvanredno sejo, kjer je bil izvoljen podpredsednikom g. Al. Rieder, prvim tajnikom pa g. Methudij.

Hrvatsko akad. društvo «Velebit» v Inomostu je premenilo pri III. občnem zboru svoj poslovni jezik glede občevanja z oblastništvu tako, da društvo občuje s temi nemški, v notrajnih zadevah rabi seveda materinščino. To se je zgodilo, ker je vlada zagrozilo, da v slučajih nepokorščine društvo razpusti. — Dalje se je sklenilo pri tem zboru, da ima društvo vsakih 14 dni literarne sestanke; vsak član mora predavati vsaj jedenkrat v tečaji, drugače se izključi iz društva. — Dne 3. marca je bral mašo zadušnico po umrlem dr. F. Račkem Hrvat o. Urlič; «Velebit» se je udeležil te zadušnice korporativno. — Dne 3. marca je priredilo društvo svojim članom in slovenskim gostom krasen izlet. Zabava je bila živahna, saj se je pa tudi veselo razlegalo tamburanje in petje. — Omeniti moram, da se tamburaši jako marljivo vadijo pod svojim načelnikom g. med. I. Vašatkom. Društvo misli prirediti v pričetku majnika koncert, da pokaže svojim nasprotnikom, kaj premore. Nemški in laški dijaki se namreč zelo jeze, da se je «Velebit» ustanovil. Deska s hrvatskim napisom, na kateri smo oglašali v avli svoje zборе, zginila je naenkrat — odnesel jo je nepoznat junaček. V grudnu so nam razbili po noči okna v društvenih prostorih — ponašajo se pač s svojo kulturo, vendar bomo še govorili o tej zadevi. Sunajković.

Slov. fer. društvo «Sava» je imelo tekom velikonočnih počitnic dva shoda. Gorenjsko okrožje je imelo v nedeljo dne 1. aprila ob 3. uri popoldne v prostorih «Narodne čitalnice» v Kranji svoj četrti redni okrožni shod, katerega se je udeležilo 5 rednih članov in 3 starešine.

Upravnik techn. Joža Omersa otvori shod, pozdravi navzoče starešine in brate Savane in imenuje zapisnikarjem b. Šavnika, kateri prečita zapisnik zadnje okrožne seje, ki se odobri.

V upravnikovem poročilu poroča upravnik, da je pristopil društvu kot starešina dr. Globočnik v Kranji, prečita potem posamezne dopise, opomni na slabo stanje okrožne blagajne ter omenja, da je bila «Sava» zastopana pri vseh narodnih veselicah na Gorenjskem.

Po raznih vprašanjih na upravnika in po povoljnih njegovih odgovorih je stavil predsednik starešinskega sveta g. notar Globočnik nastopno resolucijo: «Savani naj goje pravo tovarništvo mej seboj in skušajo s skupnimi nastopi priboriti «Savi» tisti ugled, ki jej gre kot skupnemu društvu slov. dijakov» Utemeljeval je svojo resolucijo z ozirom na društvene razmere v slov. stolici, kjer se le redko pokažekak «Savan» mej tem, ko se tam razkoračujejo drugainostrana društva.

Resolucija se sprejme soglasno.

Starešina Drukar stavi sledeči nasvet: Društveni poslovnik naj se popolni v toliko, da se ima pred občnim zborom v vsakem okrožji sklicati okrožni shod.

Dne 30. sušca je imelo ljubljansko okrožje svoj shod, kateremu je predsedoval upravnik-namestnik tech. Jož. Mazi. Udeležilo se je

tega shoda razven rednih članov tudi nekaj starešin in gostov. Magistrat ljublj. je zastopal g. komisar Robida.

Poročilo upravnika-namestnika se je vzelo na znanje glede na kratko dobo njegovega poslovanja brez debate. K poročilu br. predsednika-nam. med. Fr. Govekarja se je oglasilo več govornikov, ki so nasvetovali odboru naprave, ki pa niso vse izvršljive.

Gledé III. občnega zbora se je sprejel predlog: bodoči občni zbor bode v Novem mestu. Shoda se je udeležilo tudi več članov gorenjskega okrožja, na čelu jim br. upravnik techn. Jož. Omrza. Zabavni del je vodil jako srečno br. drd. med. A. Svab. Izšla je ta večer tudi prva štev. šaljivega ilustrovanega lista «Savana». Ugajale so jako lepo izdelane slike, mej spisi so pa posebno odobraval «Romanco» «Brzovjavi uredniku Vesne» in «gledališki list», kateri je pristna slika razmer slov. gledališč. «Savana» je uredil in izdelal J. Mazi, ilustrovala br. Mazi in Omrza.

Klub «Tomislav» zasnovali so pričetkom meseca sušca hrvatski in slovenski veterinarji na Dunaji, da bi se skupno učili tamburanja, a sôsebno, da bi obdrževali na shodih predavanja ter se takó temeljiteje izobraževali v veterinarski stroki.

Prvi redni shod «Tomislava» je bil 8. sušca v restavraciji «Hotel Nagler». Zborovanje je otvoril predsednik začasnega odbora g. Pavičić. Pozdravivši goste in člane poročal je o delu pripravljalnega odbora ter predložil zatem del poslovnika, obsezajoč volitve. Ko se je poročilo odobrilo in predlog jednoglasno vzprejel, prešlo se je k volitvam. V odbor so izvoljeni ti-le gospodje: Peter Pavičić, predsednik; Ivan Rajar, podpredsednik; Ernest Podanbsky, tajnik; Edmund Engelman, blagajnik; Josip Pavušek, odborski namestnik. Razven tega sta se izvolila še dva preglednika in 5 članov častnega sôda. — Zatem se je pričel pod stoloravnateljstvom g. Kelemena zabavni del v prisotnosti članov «Slovenije» in «Zvonimira» ter obilice Cehov, ki so radostno posetili prvo skupščino «Tomislava».

Mr. . . .

Dva češka velikošolca, Setunsky in Pivonka, sta se zagovarjala pred porotnim sodiščem v Taboru, ker sta bila obdolžena onesnaženja cesarskih orlov. Oba je sodišče kot nekriva oprostilo. Vendar je mislil akad. senat češkega vseučilišča, da drugi dijaki ne smejo ž njima občevati ter ju je — relegoval. Komentar je nepotreben.

Bolgarsko akad. društvo „Balkan“. Ni še leto dnij, odkar so si bolgarski velikošolci na Dunaji po hudem naporu ustanovili svoje akad. društvo «Balkan», in vendar so uže izvrstno nastopili 5. marca t. l. praznujoči spomin svojega velikega rodoljuba Rakovskega, kateremu so priredili ta večer sijajen komers. Ob deveti uri je bila prostorna Lanerjeva dvorana skoraj polna; tukaj bivajoče bolgarske rodbine, veliko število bolgarskih častnikov in bratska društva so v obilem številu prihitela počastiti mlado društvo. — Po navdušenem pozdravu predsednikovem zadoneli so divni glasovi «Šumi Marica», začule so se otožne jugoslovanske simfonije. Burno pohvalo so želi hrvatski in slovenski tamburaši; «Balkan» poklonil jim je lep lavorov venec. — Poleg «Slovenije» in «Zvonimira» so bila zastopana tudi akad. društva «Ognisko», «Sič» in «Hromada». — Gotovo je, da si je vsakdo ohranil ta večer v lepem spominu, sij so pa tudi ti

naši bratje na jugu v tako mnogih ozirih in glede na toliko ne še rešenih teženj podobni našemu narodu slovenskemu.

Petinsedemdesetletnica petrograškega vseučilišča se je praznovala letos ne posebno svečano. Časniki so pač prinašali nekatere črtice o postanku in razvoju tega učnega zavoda, na vseučilišču pa je imel le slavnostni govor prof. Timirjazev iz Moskve. «Věstnik Evropy» pravi, da se ni praznovala obletnica slovesno, ker nima vzrokov za to. Povečalo se je pač število profesorjev in slušateljev, tudi število materialnih sredstev, ali izginila je skoro samostalnost vseučiliške «korporacije», določile so se stroge meje predavanju, oslabela je notranja vez mej profesorji in dijaki, znanje dijakov ni razmerno z znanjem prejšnjih let. Razen tega pa očitajo nekateri listi dijaštvu, da je propalo tudi v nravnostnem oziru. Ali na poslednje odgovarja omenjeni list «V. E.»; Ni tega brezna mej bivšim in sedanjim dijaštvom, katero straši nekatere, radosti druge, ni takega razločka v razvoju dijaštva, ki bi naznanjal njegov propad, manjšina, ali ne desetorica dijakov, temveč ogromna manjšina hrani še vedno vzvišene tradicije vseučilišča . . . in upravičuje misel na jasnejšo bodočnost.»

„**Kollej Arnošta iz Pardubic**“ v Pragi je izdal oglas, v katerem vabi k pristopu v društvo, kateremu je namen skrbeti za vzgojo pridnih in revnih katoliških slušateljev českih velikih šol. V ta namen: 1. stanujejo gojenci «Kolleja» v posebnej hiši ali brezplačno ali za mal prinesek; 2. vzpodbujajo društvo gojence za nravno življenje in izpolnjevanje verskih dolžnostij; 3. daje dijakom, ki ne stanujejo v društveni hiši ali brezplačno ali za plačilo obede, večerjo i. t. d. (mensa academica). Pokrovitelj društva je kard. Schönborn, v odboru pa je mej drugimi dr. Fr. Hrádek, Grof V. Schönborn, knez Fr. Schwarzenberg, prof. B. Neureutter.

Veliki dijaški shod snujejo malo-ruski dijaki, ki bi se vršil julija t. l. v Lvovu. Snidejo se zastopniki vsega slovanskega dijaštva.

Romansko vseučilišče v Bucuresci je izdalo po svojem t. č. rektorju Pitu Maiorescu prvo letno poročilo za preminolo leto. Iz vvodnih izvestij posnamemo, da se je vseučilišče ustanovilo 4. jul. 1864 na ukaz kneza Joana I. Štiri leta preje, 26. okt. 1860 je isti knez ustanovil vseučilišče v Jassi-ju.

Pred l. 1864. obstajali so od l. 1831. počenski tečajji za višji pouk v rimskem, romanskem in trgovinskem pravu, od l. 1847. tudi o kazenskem zakonu in postopku. V istem letu proučavalo se je ondi 36 slušateljev. L. 1850. zasnoval je knez Barbu Stirbei tečaj za proučevanje inženierjev.

Ob osnutku vseučilišča so obstajale tri fakulte: juristiška, naravo-znanstvena in filozofiška. V febr. l. 1865. je promovovalo novo vseučilišče prvega «licencijata»-a. L. 1869. je dobilo vseučilišče četrto medicinsko fakulto in se preselilo v novi dom, pet let pozneje se je pravniška fakulta namnožila še z državno-pravnimi predavanji; l. 1880. združil se je z njo tudi farmacevtski tečaj. L. 1884. otvorila se je peta bogoslovska fakulta. Slušateljev je imelo vseučilišče l. 1892—93. na juridiški fakulti 492, na slovstveni 385, znanstveni 256, na medicinski 262 in na bogoslovske 95, vkup torej 1490. Profesorjev je na juridiški fakulti 10, na slovstveni 11, na znanstveni 11 + 7, na medicinski 23 in na bogoslovske 8, skupaj 70. Z vseučiliščem združeni sta tudi semenišči za staro zgodovino in za slovanske jezike. Stroški za vseučilišče znašajo 1,297.932 fr. Ustanovna glavnica znaša 362.000 fr.

Košut in budimpeštanski velikošolci. Vseučiliščniki v Pešti so sklenili na posebno dobro obiskanem shodu dne 22. marca, da bodo nosili vsled Košutove smrti šest tednov na rokavih znake žalovanja, in da bo njihovo glasilo ravno toliko časa izhajalo črno obrobljeno. Zatem so zabranili s škandali nadalnje igranje v ondotnej operi, v ljudskem in v narodnem gledišči; terorizovali so igralce in občinstvo ter razobesili na vseh treh glediščih črne zastave. Tudi na boulevardu in na velikej obmestnej cesti so bile demonstracije in pretepi. Policija ni mogla napraviti redu, da si je bilo na obeh straneh več ranjenih. — Kakšni so bili ti dijaki, dokazuje pač najbolje faktum, da je rabinski gojenec Lilienthal, gotovo pristen Madjar po veri in rodu, predaval na muzejskih stopnicah v največjo oduševljenost poslušalcev pesem: «Naprej, Madjari» znanega pesnika Petőfija, ki se je zval svoje dni Petrovič. — Madjarska svoboda, ki se kaže v zatiranji drugih narodnostij, gotovo ni v nevarnosti, če se zanjo oduševljejo židje.

Pruski naučni minister se je obrnil do vseučilišč, da mu povedo mnenje, ali naj se privoli ženstvu vpis na visoke šole ali ne.

Letno poročilo 1892/93 pariškega vseučilišča kaže silen naraščaj dijakov. 1892. l. je imelo vseučilišče 10.748 dijakov, 1893. l. pa 11.914; mej temi je samih medicincev 5000; inozemcev je 1358, gospic 323 in sicer 181 fracozinj in 142 inozemkinj.

K ženskej emancipaciji. — Zgodbe najstarih časov nam ne slikajo ženske kot bojvito neodvisno bitje, temveč pripovedke nam jo kažejo navadno pri domačem ognjišči, kot miroljubno osebo. Homer jo imenuje »nežno«. Hektor veli svojej ženi Andromahi in materi, da naj ideta domu in opravljata domača dela, »za vojsko se bodo brigali možje«. Zen veli Afroditi: »Ti se ne brigaj za krvavo vojsko, tvoje delo je — skrb o zakonskej ljubezni«. — Ali vender nahajamo tudi v starih povestih nekatere vzglede «ženske emancipacije». «Odiseja» nam pripoveduje o Navzikaji, ki stoji na vozu in vodi z nežnimi rokami besna konja, Ahilejev ščit nam pred oča oblegano mesto, katero varujejo oborožene ženske. Ko je nramnost propadla skoro popolnoma, vidimo ženske, kako se bore v arenah. V obče pa je v starodavnosti ženska poosebljenje domačega življenja, bitje, katero je izročeno moževaj zaščiti.

V starih bojvinih letopisih pa nahajamo tudi celo žensko kraljestvo, v katero ni smel stopiti noben možak. Grško bajeslovje imenuje Amazonke hčere Marta, vojnega boga, Homer jih omenja le mimogrede, da stanujejo v Likiji in Frigiji. Grki so mislili, da so prišle Amazonke iz skitskega kraljestva. Po njihovej svedočbi so stanovale ob obrežji Črnega morja na Kavkazu, tam je stalo tudi mesto Amazonion in gora Amazonios. Tudi Efez in Smirno so baje ustanovile Amazonke.

Skoro gotovo je, da so Grki smatrali skitske žene za Amazonke; kajti te so živele vedno pri možeh, šle so z njimi na vojsko in se bife ob njih strani. Stari slikarji jih predočujejo kot silne, lepe in visokorasle ženske, čisto nage ali pa pokrite z zverinjjo kožo.

Tudi stare germanske priče nam kažejo podobne «Amazonke». Kakor jezdiyo večkrat boginje v skandinavskem bajeslovji na divjih konjih v Valhalo, tako tudi zapuste germanske žene časih domače ognjišče in hite na vojsko. «Nibelungi» nam rišejo podobno sliko v Brunhildi. Tudi v srednjem

veku nahajamo še mnogo junaških žen. Liutgarda, krasna žena Karola Velikega in petorica njenih hčer so se vdeležile vseh lovov po divjih goščah z vitézi. Tudi v novejem času je marsikatera ženska zatajila svojo nežno naravo in liki Amazonkam šla v boj. Tako je služila hči bavarskega kralja Maksimilijana Emanuvela v avstrijskej vojni, kjer je umrla l. 1847. Sofija Kotner je služila 8 let v avstrijskej vojni. Hči bavarskega polkovnika Zenkeisena je kot štirinajstletna deklica stopila v francosko vojsko, udeležila se vojske v Nemčiji, Španiji, bila je ranjena pri Waterlou, bila se l. 1830 v Algiru, l. 1867 pa je prišla v bolnišnico, kjer so še le spoznali, da je ženska.

Po «Novem Vrem.»

Listek.

Marija Murnikova, rojena Horákova, roj. 20. okt. 1845, je umrla 20. marca 1894. — Vrla in navdušena rodoljubkinja je žrtvovala vse svoje moči delovanju v narodnostno probudo. Zaščitnica in podpornica vseh narodnih društev, podjetij in naprav, stekla si je zlasti za narodno zavest slovenskega ženstva največ zaslug. Delovala je tudi pri vseh dobrotnih zavodih in napravah. Bila je sredotočje narodnega življenja v Ljubljani, in veličastni pogreb je pričal o njenej priljubljenosti in veljavi. Vzornej rodoljubnej ženi bodi trajen slaven spomin, narodu slovenskemu prizadevaj si pa vse naše ženstvo nadomestiti bridko zgubo!

„Slovanska knjižnica“. Ko smo omenili nekatere splošne misli o «Slov. knjiž.», oglejmo si še posamezne snopiče, oziroma prevode, a samó na kratko in to, kakoršni se nam kažejo v slovenščini, po večini ne gledé na izvirk. Dalje časa se bomo ustavili samó pri onih snopičih, kateri so sebnó ustrezajo i namenom našega lista. Takim moramo prištevatí prvi snopič. Ta obseza Jana Vavre povest iz česke zgodovine «Ratmir». —

Značaji v tej povesti so prav verno in jasno narisani. Glavni junak Ratmir je vzor rodoljubja, zvestobe in dobrosrčnosti. Dasi mu je storil Soběslav hudo krivico, dasi so ga češki plemenitaši črtili, vender je ostal zvest knezu in domovini ter pokazal s tem, da je blaginja domovine vzvišena nad osebnimi nasprotstvi. Hoteč obvarovati domovino domačih bojev potegoval se je za spravo, ter govoril Otonu: «Ali bi mogel čez trupla Čehov, čez pogorišča, potoke krvi in solz stopiti z lahkim srcem na omadeževani prestol?» — Ko so Nemci napali Čeha, bil je Ratmir prvi, ki se je hrabro dvignil za dom in za kneza, katerega ni hotel izdati niti za vso srečo, katero mu je obljuboval Oton. «Moško čast», je rekel, «sem poprej oddal, nego čut ljubezni . . . Ljubim Hedviko z vso močjo svoje duše, brez nje nima življenje za mé nikake cene. Toda z izdajo si je kupiti — ne, tega ne morem in ne smem . . .» — Tudi Hedvikin značaj je lepo naran, dasi je ona bolj v ozadji, saj je povesti namen kazati ljubezen do domovine in tedanje češke razmere. Zato je pa tem natančneje opisal pisatelj Soběslava, neslogo mej Čehi in nemško gospodstvaželnost. Soběslav je hotel povrniti deželi mir, zjediniti raztrgano knežjo zemljo, ker drugače pogoltne razdrobljene dele dežele lačni nemški cesar,

uničiti vsiljevalni vpliv Nemcev, delujočih na pogubo naroda českega, karega častizeljni knežji sinovi so klicali nemške cesarje na pomoč proti svojim bratom. Zato ni čuda, da so trdili Nemci, da je česka zemlja «podložna vrhovnej oblasti nemške države» in da se sme «vršiti volitev kneza le z dovoljenjem nemškega cesarja», kateri jedini «ima pravo razpisati volitev, voditi in potrditi jo.» A krepko jim je odgovoril Soběslav. «Nikdar še ni spadala česka zemlja pod nadvlado nemških cesarjev in Bog daj, da nikdar ne bomo nosili jarma, v kateri nas hoté vpreči! Razjokal bi se nad nesrečno deželo, ako bi imeli tukaj vladati ukazi tujca, ko bi imeli Nemci pravico vsiljevati nam kneze, dajati nam zakone . . . Na grožnjo pa, da zdrobé moj prestol z oboroženo roko, da zanesó vse vojskine strasti v tihe češke vasice, da nas hoté kaznovati s plenom in krvjo za brambo ljubljene domovine, obetam, da damo za njo kri in življenje . . .»

Vsebina povesti «Ratmir» je prav prikladna tudi za naše razmere in nekoliko tudi za sedanje čase. Takih spisov nam je potreba, da se obudi národna zavest in navdušenost, národna odločnost. Književnost, zlasti leposlovna, je najglavnejše sredstvo v probujenje národne samozavesti. Tudi češki narod se mora zahvaliti prav mnogo književnosti za svojo probujenost. S takimi sredstvi moramo delovati tudi Slovenci! Zato nas veseli, da je krenila «Slovanska knjižnica» na to pot. —g.—

Česko slovstvo. «Z řiše vědy a práce». Zbirka spisov znanstvene in praktiške vrednosti v zvezkih po dvakrat na mesec. Za celo leto 3 gld. posamni snopiči (z ilustracijami) celotni zase, po 16 krajc. Založnik Simacek v Pragi. — «Živa» Česki prirodznanski časopis (urednika prof. dr. Rayman in prof. dr. Mareš.) Izhaja uže 4 leto v desetih snopičih na leto. 32 str. obsežnih ter velja poluletno 2 gld. 50 kr. Založnik Otto v Pragi — «Světovor» prinaša v št. 19. (od 23. marca) Jurija Šubiča sliko žalostne Matere božje, oltarne slike poljanske cerkve. Slovencem znana je iz «Dom in Sveta» 1893. — «Česka svatba». V Pragi 133 str. F. S. Vyk onkol je podal v tej knjigi temeljite popise narodnih ženitvanjskih običajev v Čehih. — Tudi pri Slovencih so se večkrat opisovale šege pri ženitovanji v raznih krajih. Zeleti bi bilo, da se dopolné ti popisi in zbero v posebno knjižico, to pa tem preje, ker pristno národne šege izginjajo vedno bolj iz rabe in celó uže iz spomina. — Galerijo slavnih Čehov je pričel izdajati dvorni zavod umetelnosti M. Lehmana v Pragi. Pričetek je velika doprsna slika Jana Husa od Vacl. Brožíka. — Al. Jiráskova zbrana spise izdaja knjigarna I. Otto v Pragi v snopičih po 15 kr. vsakih 14 dnej. Jirásek je najprijubljenější novelist in romanopisec češkega naroda; zato bodo njegovi zbrani spisi našli pri Čehih mnogo kupcev. Tudi Slovencem, bavečim se s češčino, jih najtopleje priporočamo. Do sedaj izšlo je 17 sešitkov, dobivajo se tudi posamezno za nazn. ceno obsegajoči historiške romane. — V zalógi Jos. Vilímka v Pragi sta izšla dva snopiča Al. Jiráskovih «Staré pověsti česke». — Snopič velja 20 kr. Jirásek bode podal v 20 snopičih najlepše in najzanimivejše povesti iz staročeske zgodovine.

Gogolj. Pod uredništvom prof. Tihonravova je izšla v Petrogradu (Marks, Nevskij g. 6) 11. izdaja zbranih spisov N. V. Gogolja «Sočinenija» stanejo s poštnino vred 7 r. 50 kop.

Nove knjige iz slovanskih literatur v nemškem jeziku: «Aus čechischer Prosa»; Ernstes und Heiteres von Svatopluk Cech, Jan Lier und Jaroslav Vrhlicky. Autorisirte Übersetzung von Edm. Grun, Leipzig. Slavische Buchhandlung von Roskoschny. — «Gedichte von Jaroslav Vrhlicky.» Aut. Übersetzung von Maria Kwaysser. — «Dichtungen von Apollon Nikolajewitsch Majkov.» Übersetzung von Dr. Roskoschny — «Tag für Tag». Von Fürst Meschtscherski übersetzt aus den Russischen von Dr. Roskoschny. — Tako prizadevajo si Nemci če dalje bolj soznani se s slovansko literaturo. Seveda so to Nemci v svojem cesarstvu, ne pri nas.

Etwas von Peter Einsam. Wien 1894. Verlag V. A. Keiss. — Buchdruckerei «Reichswehr». — Drobna, samó 16 strani obsegajoča knjižica, nemška brošurica slavnega našega pesnika Petra Samotarja. Samó dve pesni obsega njegovo najnovejše tiskano delce, a v njih je kristalizovano toliko duhovitih mislij, toliko perečega sarkazma in najostreje satire, nanižano je v njih z uprav epigramatiško kratkočo toliko sovremenskim odnošajem namenjenih pikrih izrekov, da moremo svojim čitateljem samó reči: «Tolle, lege!» — Ta brošurica sklicuje z velikimi, a krepkimi potezami velikansko sliko vzrokov sedanje velikomestne socialne bede, vedno bolj dozorevajočih posledic ter kaže z nekim proroškim duhom v gotovo, a tem groznejšo bodočnost, ako se sedanje razmere prav kmalu ne premené.

Tiskovna svoboda v Avstriji. Leta 1892. je bilo konfiskovanih 523 časopisov, 123 knjig v nemškem, 379 časopisov, 41 knjig v italijanskem, 346 časopisov, 28 knjig v českem, 87 časopisov, 32 knjig v poljskem, 29 časopisov, 4 knjige v hrvatskem (tu so štete le v Cislajtaciji konfiskovane tiskovine; znano je, kako madžarsko drž. pravništvo ljubi hrvatske liste) in 26 časopisov v slovenskem jeziku.

Listnica uredništva in upravníštva.

G. Mozirski. — Snov je že prevečkrat rabljena, morda kaj drugega!

G. V. Slavič. — Kje je ostal Stanko? Značaji kakor Plevec nam ne ugajajo. Da bi si kdo pustil radi žene — veternice, kakor je Milica, (škoda tako lepega imena, prava potrata!) greniti celo življenje, ki je vendar tako lepo, posebno sedaj, ko se nam bliža divni majnik, ne moremo verovati. Naj bi jej bil dal nekoliko za «potovanje»?

Alastor. — «Slavoj» pride na vrsto.

G. Gov. — Priporočamo se za povest.

Opozarjamo svoje čitatelje, na «Spomenico», katero izda sedaj akad. društvo «Slovenija» na Dunaji. Knjiga stane samo 1 gld. in bo gotovo vsakega zelo zanimala.

— «VESNA» izhaja 20. v meseci na 24 straneh ter stane za vse leto 2 gld.
Rokopise, dopise in naročnino sprejema uredništvo in upravníštvo na Dunaji: Wien,
VIII., Lange Gasse. 48.

Odgovorni urednik dr. Fr. Tomiňšek. — Zalagajo «Vesnani» na Dunaji.
Tiska Dragotin Hribar v Celji.